

activity of proofs and facilities of proving. Sufficient attention illumination of the terms related to the evidential theory is also spared «writing proofs», «material proofs», «documents», «things», «information» and their semantic loading. On the basis of this research concrete changes are offered to existent legal positions by fixing of new terminology.

Keywords: proof, facilities of proving, documents, things, information.

УДК: 347.91/ 95:347.633

Т. А. Стоянова

РОЗГЛЯД СУДАМИ СПРАВ ПРО УСИНОВЛЕННЯ У СВІТЛІ РАТИФІКАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ

За даними Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини за рішенням судових органів в Україні усиновлено дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, протягом звітного 2010 року кількістю 3449 осіб. З них 2247 осіб усиновлено громадянами України, інші 1202 дитини було усиновлено іноземцями. Всього усиновлено дітей, які проживають з одним із батьків, вітчимою (мачухою) 1416 осіб. І поряд з цим скасовано 39 усиновлень за рішенням суду. Але цікаві відомості про те, що з них скасовано лише 3 усиновлення, які відбулися за участю іноземних громадян, і у 12 раз більше скасовано усиновлень дітей, які були усиновлені громадянами України [1].

Тобто слід зазначити, що усиновлення в Україні продовжує свій розвиток, а саме тому потребує постійної уваги з боку органів держави (органів, які відповідальні за здійснення усиновлення, законодавчих, органів виконавчої влади) щодо дотримання прав дитини при його здійсненні. Нещодавно в Україні був зроблений наступний крок у розвитку інституту усиновлення, що зумовлений прийняттям 15 лютого 2011 року Верховною Радою України Закону України № 3017-VI «Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої)» [2].

Тому актуальність наукового дослідження особливостей розгляду судами справ про усиновлення зумовлена насамперед останніми законодавчими змінами.

Європейська конвенція про усиновлення дітей містить ряд нових положень щодо умов та процедури здійснення усиновлення, правових наслідків усиновлення та особливостей скасування, визнання недійсним усиновлення. Відповідно до ст. 9 Конституції чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, є частиною національного законодавства України [3], тому положення ратифікованої конвенції повинні застосовуватися судами при розгляді справ про усиновлення з урахуванням застережень, визначених ВРУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Слід зауважити, що наукових досліджень, присвячених останнім змінам законодавства щодо усиновлення у зв'язку із ратифікацією Конвенції, у сімейному та цивільному процесуальному праві практично не

має. Серед останніх наукових досліджень, що присвячені обраній тематиці, слід підкреслити роботи А. О. Штолі [4], І. С. Петренко [5], В. П. Кович [6], О. Б. Онишко [7] та інших науковців, які досліджують питання, пов'язані з усиновленням.

Метою статті є наукове осмислення останніх законодавчих новел щодо інституту усиновлення.

Завданнями даної наукової статті є науковий аналіз основних положень Європейської конвенції про усиновлення дітей та зумовлених нею законодавчих змін до діючого сімейного законодавства.

Слід зауважити, що законодавчі зміни торкнулись більш умов усиновлення, тобто його матеріально-правового аспекту, ніж процесуального порядку розгляду судом справ про усиновлення. Але при здійсненні правосуддя у справах про усиновлення суд повинен виходити саме з вимог матеріального закону щодо дотримання при усиновленні усіх умов. Умови усиновлення слід розуміти як сукупність закріплених у законі вимог, що пред'являються до строго визначеного кола осіб з приводу усиновлення, недотримання яких перешкоджає встановленню усиновлення або може призвести до визнання усиновлення недійсним, скасування усиновлення.

Положення Конвенції, відповідно до ст. 1, застосовуються до усиновлення дитини, яка на момент звернення усиновлювача про її усиновлення ще не досягла 18 років, не перебуває у шлюбі, не перебуває й не перебувала в зареєстрованому партнерстві й не досягла повноліття [8]. З урахуванням того, що чинний Сімейний кодекс [9] визнає усиновлення повнолітньої особи, можна стверджувати, що до усиновлення повнолітньої особи або емансипованої особи положення Конвенції не повинні застосовуватися.

Відповідно до ст. 10 Конвенції усиновлення надає усиновителю права і накладає на нього обов'язки у відношенні до дитини, яку усиновлюють, у такому ж обсязі, який мають батько чи мати у відношенні до дитини, народженої у дійсному шлюбі. Усиновлення надає права особі, яку усиновлюють, і накладає на неї обов'язки у відношенні до усиновителя у такому ж обсязі, який має народжена у дійсному шлюбі дитина у відношенні до своїх батька та матері. Від часу встановлення прав та обов'язків, які визначені у п. 1 цієї статті, втрачають силу подібні права та обов'язки, що існували до цього між усиновлюваним та його батьком, матір'ю чи іншою особою або установою. Проте законодавство може дозволити, щоб другий з подружжя усиновителя зберіг свої права і обов'язки у відношенні до усиновлюваного, якщо ця особа є його (її) законною, позашлюбною або прийомною дитиною.

Крім того, законодавство може зберігати за батьками обов'язки надавати матеріальну допомогу дитині, утримувати її, влаштувати в житті та забезпечити приданим, якщо усиновитель не виконує якийсь із цих обов'язків.

Усиновлення є засобом реалізації права фізичної особи на сім'ю, до того ж як для усиновлюваного, так і для усиновлювача, тому закон дозволяє усиновлювати дитину: 1) особам, які перебувають у шлюбі між собою; 2) які перебувають у зареєстрованому партнерстві, якщо такий інститут існує; 3) двом

особам різної статі; 4) одній особі. Також держави можуть поширювати дію цієї Конвенції на одностатеві пари, які одружені або перебувають у зареєстрованому партнерстві. Вони також можуть поширювати дію цієї Конвенції на різностатеві й одностатеві пари, які разом проживають у постійних стосунках. Стосовно усиновлення в Україні одностатевими парами, законодавець однозначно вирішив не визнавати можливість такого усиновлення. Відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої)», в Україні не можливо усиновити дитину двом особам різної статі, які перебувають у зареєстрованому партнерстві.

Конвенція деталізувала, порівняно із діючим сімейним законодавством, порядок надання згоди на усиновлення, встановивши, що рішення про усиновлення не приймається, якщо не надано таких згод, які не відкликані:

1) згода матері й батька; або в разі відсутності й батька, й матері, які могли б надати згоду, згода будь-якої особи чи установи, які вповноважені надати таку згоду замість них (згідно зі ст.ст. 221, 222 СК України це згода опікуна, піклувальника, закладу охорони здоров'я або навчального закладу на усиновлення дитини); 2) згода дитини, яка відповідно до закону вважається такою, що має достатній рівень розуміння; дитину вважають такою, що має достатній рівень розуміння, після досягнення віку, який визначено законом та який не повинен перевищувати 14 років; 3) згода другого з подружжя чи зареєстрованого партнера усиновлювача.

Конвенція встановила мінімальну та максимальну вікову різницю між дитиною та усиновлювачем — такий мінімальний вік не може бути меншим за 18 років і більшим за 30 років. Між усиновлювачем і дитиною повинна бути відповідна різниця у віці, урахуваючи найвищі інтереси дитини, бажано, щоб різниця становила принаймні 16 років. Необхідно зазначити, що ст. 211 СК, з урахування останніх змін, внесених Законом України 9 вересня 2011 року, встановлює, що усиновлювачем може бути особа, яка старша за дитину, яку вона бажає усиновити, не менш як на п'ятнадцять років. Можна припустити, що у зв'язку із тим, що усиновити в Україні можна лише з досягненням 21 року, різниця у віці в 15 років є виправданою. Також, ст. 18 Конвенції встановлена можливість держави-учасниці приймати положення, які є більш сприятливими для усиновленої дитини. Тобто у випадку, коли українське законодавство буде містити норми, які відрізняються від положень Конвенції, але є кращими для усиновленої дитини, то не буде йтися про порушення чи неузгодженість з нормами зазначеного міжнародного документа.

Конвенція дає можливість відступити від зазначеної вимоги стосовно мінімального віку або різниці у віці, коли усиновлювач є другим з подружжя або зареєстрованим партнером батька чи матері дитини або у силу виняткових обставин. Але у повному обсязі таке положення Конвенції не відображене у сімейному законодавстві України. У ст. 211 СК України зазначено, що усиновлювачем дитини може бути дієздатна особа віком не молодша двадцяти одного року, за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини. Тобто СК України встановлює більш широке коло осіб, які можуть усиновити дитину до досягнення нею два-

дцяти одного року. Стосовно змісту поняття «виняткові обставини», такий термін підлягає тлумаченню. Здається, залишення такого поняття на розсуд суду може призвести до неоднакового застосування та можливих зловживань.

Окрім проаналізованих положень, Європейська конвенція про усиновлення дітей має ряд нових положень, що також потребують подальшого наукового дослідження. Насамперед, це нове поняття «зареєстроване партнерство», можливість повторного усиновлення, нові вимоги до особи, яка бажає усиновити дитину, тощо.

Необхідно надати застереження по застосуванню декількох статей закону, зокрема ст. 12 (про набуття громадянства дитиною) та ст. 7 (про умови усиновлення). Як зазначив Юрій Кармазин [10], «у статті згадується так зване зареєстроване партнерство, а в Україні поки що такого інституту не існує». Положення конвенції застосовуються до усиновлення дитини, яка на момент звернення усиновлювача про її усиновлення ще не досягла 18 років, не перебуває й не перебувала в шлюбі, не перебуває й не перебувала в зареєстрованому партнерстві й не досягла повноліття. При цьому конвенцією передбачається можливість усиновлювати одній особі. Водночас ст. 212 Сімейного кодексу України (СКУ) забороняється усиновлення українських дітей іноземцями, що не перебувають у шлюбі.

Література

1. Усиновлення дітей в Україні. Статистика // Режим доступу: <http://novasimya.org.ua/articles/9/>
2. Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої): Закон України від 15 лютого 2010 року // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 35. — Ст. 346.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — Ст. 141.
4. Штоля А. О. Розголошення таємниці усиновлення // Другі Всеукраїнські читання у кримінальній юстиції пам'яті В. П. Кошмакова. — 2011 р. — С. 188–190.
5. Петренко І. С. Установлено соціальні гарантії прийомним батькам // Вісник податкової служби України. — 2010. — № 14. — С. 3–5.
6. Кович В. П. Інститут міжнародного усиновлення в міжнародному приватному праві // II Міжнародні читання, присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського, 2010 р. — С. 311–316.
7. Онико О. Б. Окреме провадження як прерогатива вирішення питань усиновлення у цивільному судочинстві // Митна справа (митний комплект): митні правила. — 2011. — № 4. — С. 314–319.
8. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянуто): Конвенція, Міжнародний документ від 27 листопада 2008 року // Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a17
9. Сімейний кодекс: Закон України від 10 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради. — 2002. — № 21–22. — Ст. 135.
10. Кармазин Ю. А. Коли від ратифікації більше користі, ніж шкоди? // режим доступу <http://karmazin.org.ua/2011/02/15/koli-vid-ratifikacii-bilshe-koristi-nizh-shkodi/>
11. Цивільний кодекс Франції: Закон Франції від 24 березня 1804 року // Режим доступу: <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/195059>
12. Принципи та положення Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої) // Роз'яснення, юридичні консультації Міністерства юстиції України // Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/34812>

Анотація

Стоянова Т. А. Розгляд судами справ про усиновлення у світлі ратифікації Європейської конвенції про усиновлення дітей. — Стаття.

У статті розглядаються законодавчі перетворення правового регулювання усиновлення, що відбулися у законодавстві України відповідно до ратифікованої Європейської конвенції про усиновлення дітей. Увагу приділено дослідженню оновлених умов усиновлення, новим поняттям, що вводяться до вітчизняного законодавства.

Ключові слова: усиновлення, Європейська конвенція, судовий розгляд.

Аннотация

Стоянова Т. А. Рассмотрение судами дел об усыновлении в свете ратификации Европейской конвенции об усыновлении детей. — Статья.

В статье рассматриваются законодательные преобразования правового регулирования института усыновления, которые произошли в законодательстве Украины после ратификации Европейской конвенции об усыновлении детей. Изучение законодательных изменений осуществлялось с позиции их применения при рассмотрении соответствующих категорий дел. Внимание уделено обновлению условий усыновления, новым понятиям, которые вводятся данной конвенцией.

Ключевые слова: усыновление, Европейская конвенция, судебное рассмотрение.

Summary

Stoyanova T. A. Consideration of vessels in the light of the adoption of ratification of the european convention the adoption of children. — Article.

The article discusses the legislative transformation of the legal regulation of the Institute of adoption, which occurred in the legislation of Ukraine after the ratification of the European Convention on the Adoption of Children. The study was carried out with the legislative changes the position of their application for consideration of the relevant categories of cases. Attention is given to update the conditions of adoption, the new concepts that are introduced by the Convention.

Keywords: adoption, European Convention, juridical review.

УДК 347.92

С. А. Чванкін

ДЕЯКІ НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ (продовження)¹

Актуальність дослідження пов'язана, у першу чергу, з тим, що проголошені Конституцією України права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб потребують ефективних засобів їх реалізації та захисту. У свою чергу, реалізація прав та інтересів особи залежить від рівня їх забезпеченості, тобто створення таких умов і засобів, за яких можливість порушення прав була б зведена до мінімуму, а в разі порушення була б надана можливість їх повного та скорішого відновлення.

¹ Початок див.: Чванкін С. А. Деякі новели Цивільно-процесуального кодексу України щодо наказного провадження // Актуальні проблеми держави і права — 2011. — Вип. 58. — С. 330–376.